

BİR TANZİMAT PRENSESİ

REFİA SULTAN

AYŞE KARA

ROMAN

REFİA SULTAN

Ayşe Kara

TİMAŞ YAYINLARI | 851

Roman Dizisi | 45

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Emine Erođlu

EDİTÖR

Neval Akbıyık

KAPAK TASARIMI

Ravza Kızıltuğ

1. BASKI

Nisan 2003, İstanbul

2. BASKI

Mayıs 2011, İstanbul

ISBN

975-362-771-8

TİMAŞ YAYINLARI

Cađalođlu, Alemdar Mahallesi,
Alaykışkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24 Faks: (0212) 512 40 00
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr

timas@timas.com.tr

facebook.com/timasyayingrubu

twitter.com/timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık

Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT

Pasifik Ofset

Cihangir Mah. Güvercin Cad.

Baha İş Merkezi Avclar / İSTANBUL

Tel: (0212) 412 17 77

YAYIN HAKLARI

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak

Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.

İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

BÂBÛ'S-SELAM

*Bir şehir ki kadınlarıyla benzeşir;
Bazen tülленir, peçelenir
Gözlerden saklar kendini.
Bazen bir Rum dilberi;
Günlük güneşlik
Gözler önünde sere serpedir...*
A. Kara

Saray Fotoğrafçısı Vasilaki Kargopulo Efendi'nin o gün önemli bir görevi vardı.

Sultan Abdülhamit, hemşiresi Refia Sultan'ı şereflendirecek, Vasilaki de bu ziyaretin anısına fotoğraf çekecekti. Vasilaki, kendisini almak için saraydan gelecek arabayı beklerken, bir taraftan Macar Osman Paşa'nın kızı Nigâr Hanım'ın fotoğraflarını zarflıyordu.

Nigâr Hanım genç, güzel, çok da zarifti doğrusu.

Düğününde hoş bir hikâye yayılmıştı şehirde. Küçük gelin, oturduğu gelin köşesinden kalkıp pencereden içeri giren kır-langıçları kovalamış, İstanbul'un kusur kadısı hanımları, gelini, "pek bir sevimli, pek bir hoş" bulduklarından bu hareketini

kusurdan saymamış, kabahati pencereden içeri giren kırlangıçlara bulmuşlardı.

Vasilaki gülümsedi. Fotoğraflara tekrar baktı. Pozlar gayet güzel ve netti. Zarfı kapatıp masanın üzerine bıraktı.

Şapkasını taktı, fularını düzeltti. Karanlık odada çalışmakta olan oğluna seslendi:

“Konstantin, artık giyin. Araba şimdi gelir.”

Yedi yıl evvel bir Nisan günüydü...

Kargopulo, yine saraydan gelecek bir araba bekliyordu.

Stüdyosunun dekoruna tekrar tekrar bakıyor... Bir şeyleri alıp bir yerlere koyuyor, ara ara pencereye yaklaşıp yola göz atıyordu.

Kargopulo, Refia Sultan'ın kupa arabasını beklerken Arnaut kaldırımına Pera Caddesi'nde, önce borazan çalarak "Vardaaa! Korunun! Vardaaa!" diye bağırıp koşan vardacı, ardından dört kadana atın çektiği tramvay görüldü.

Kamçı şaklamaları, nal sesleri, telaşlı bağrıışmalar, koşuşturmalar arasında tramvay durdu, kalktı.

Vasilaki, nal seslerinin, beklediği arabaya ait olmadığını anlamış, geçip masasına oturmuştu ki fotoğrafhanenin kapısının tokmağı döndü; içeriye -gözüne pek de yabancı gelmeyen- Habes bir adamla yaşmaklı, feraceli üç kadın girdi.

Kapıya doğru yönelip, önemli bir randevusu olduğunu, müşteri kabul edemeyeceğini söylemek için ağzını açtığı anda, hanımlardan biri, ipek şemsiyesini yana kaydırıp yüzünü açtı.

Vasilaki Kargopulo zarif bir reveransla sultanı selamladı:

"Bağışlayınız sultan hazretleri, sizi arabanızla bekliyordum."

Refia Sultan, eflatun bir sis gibi yüzüne dökülen leylâki tül yağmağının altından gülümseyerek, hafif bir baş hareketiyle Kargopulo'nun selamına karşılık verip:

“Tramvayla çıkmak istedim!” dedi.

Vasilaki, “Tıpkı eflatun bir İstanbul sabahı gibi” diye düşündü.

O sabah İstanbul'u böyle görmüştü.

Güneş Çamlıca tepesinden kızıl ışıklı altın bir tepsi gibi henüz yükselmiş, dolunay daha kaybolmamış, kızıl, gümüşü ışıklardan eflatun bir İstanbul sabahı doğmuştu.

Kargopulo o günlerde, hazırlamak istediği Boğaz Panoraması için Rumeli Hisarı'ndan fotoğraf çekiyordu. O gün havanın kendisine oyun oynamasından ötürü de neredeyse sultanla olan randevusuna geç kalacaktı.

Bu yıl bahar erkence gelmiş, erguvanları da erkence getirmişti.

Hisarüstü, yamaçlar, tepeler, Anadoluhisarı, Çubuklu, Kanlıca, Kandilli... Bütün Boğaziçi'ne yine eflatun, mor gölgeler düşmüştü.

Kargopulo, bu şehrin her mevsimini, her semtini severdi. Fakat bahar ve Boğaziçi bir başkaydı onun için. Daha yaz gelmeden baharın gidişine üzölmeye başlar, bir sevgiliyi özler gibi baharın gelişini beklerdi.

Fotoğraflarda renkler çıkmasa da erguvan zamanı Boğaz'da çalışmak ona ayrı bir heyecan veriyordu.

O sabah uyanır uyanmaz pencereye gitmişti.

Camda yağmur tanecikleri vardı. Demek gece yağmur yağmıştı.

Boğaziçi tullenmiş, karşı kıyı görünmüyordu.

Sis Boğaz'ı büyülemiş, yalıları, gemileri hayalete çevirmişti. “Böyle giderse zor!” dedi.

Sesine uyanan karısı:

“Zor olan nedir Vasilaki?” diye sordu.

Vasilaki perdeyi kenara toplarken:

“Uyandırdım mı?” dedi, “kusura bakma, sesli düşünmüşüm. Hava yağmurlu. Sis de var... Böyle devam ederse Hisar’da çalışmam zor. Fakat durum her an değişebilir.”

Karısı yanına gelip:

“Biliyor musun Vasilaki!” dedi. “Şehri benden daha çok sevdiğini düşünüyorum.” Vasilaki, gülümseyerek Boğaz’a baktı.

Bir şeyler söyleyecekti ki karşı kıyının görünür olduğunu, pusun kalktığını fark etti.

Tıpkı mahir bir sihirbazın elindeki tülü sallayıp savurmasıyla, nesnelere bir görünür bir görünmez kılması gibi... Sihirbaz gâh tülünü savurup tepeleri, yalıları, gemileri, denizi kapattı, gâh bir el hareketiyle tülünü toplayıp açtı üzerlerini.

Defalarca tekrarladı bunu sihirbaz.

Kargopulo karısına dönüp:

İnsanın başını kaldırdığında gözlerinin Boğaz’la karşılaşması, İstanbul’la göz göze gelmesi harikulâde bir şey” dedi.

Karısı, ikona köşesinden mahzun mahzun bakan Meryem Ana’ya döndü:

“Ah Panayamu, bu adamın şehri benden çok sevdiğini sen de biliyorsun değil mi?”

Yağmur yeniden, Boğaziçi’nin büyüleyici yeşilinin üzerinde kendini göstererek yağmaya başladı. Kargopulo eriyip bu güzelliğe karışmak istedi.

Bir tablonun içinde yer almak, donup kalmak gibi.

Panjuru açtı, ellerini dışarı uzattı.

Nazlandı yağmur. Avuçlarına düşmemekte ısrar etti.

Ama sonra Vasilaki'yi ıslatmak hoşuna gitti...

Rüzgâr bazen kesif, bazen ince perdeler halinde oynadı yağmurla.

Yağmurdan sonra gün yıkandı sanki... Ağaçlar, evler, deniz yıkandı.

Boğaza bakir bir güzellik indi.

Deniz yer yer tirşe, turkuaz, lacivert oldu.

Kuşlar neşeli pırpırlarla uçuşup durdular.

Kırlangıçlar, martılar, serçeler ve kargalar... Alacakargalar... Karakargalar.

Gâh turkuaz, gâh lacivert ha bire yüz değiştirerek akıp duran mavilik...

Bu masala büyü katan kayıklar, sandallar...

Dantel, ipek şemsiyeli, yaşmakların, tüllerin arasından hül-yalı hülyalı bakan kadınlar...

Dünyanın bir ucundan bir ucuna ulaşmak için gelip geçen gemiler...

Bütün yaşanmışlıklar... Yenilgiler, zaferler... Aşkılar... Ayrı-lıklar...

Hepsi bu şehrin şarkısını fısıldardılar.

Vasilaki, Hisar'da kamerasını kurarken, sabahki yağmuru, pusu sisi düşündü.

"Sevgilim tül peçesini açtı, yine göz göze geldik" dedi.

"Elleri, saçı, alnı neresi peki?" diye sorulsa bilemezdi Kar-gopulo.

Fakat kesinlikle bildiği bir şey vardı ki şehrin gözleriydi Bo-ğaziçi.

Bazen ressam olmadığı için ne kadar da hayıflanırdı.

Yazık, bu füsün... Bu eflatun, mor, ebruli gölgeler fotoğrafa aksedemeyecekti.

Dünyada kadınlarıyla benzeşen bir başka şehir var mıydı acaba? Kadınlarıyla yarışır gibi güya o da saklanıp sakınmak ister, başından bulut şemsiyesini, yüzünden tül peçesini eksik etmezdi. Bu şehir de kadınları gibi zalimce bilirdi ki bu tüller, bu yaşmaklar onları değil saklamak, daha bir görünür kılardı.

Şarkın kadınlarına birileri acıyarak bir şeyler söyleyedursun, onlar bilinmeyen bir hürriyeti yaşarlar, kendileri muhakkak görür, belki görünmezlerdi.

Fakat en serbestleri dahi, yabancı gözlere ısrarla bakamaz, eskimez bir hayâ, belki şehirden gelen bir örtünme duygusuyla bakışlarını çevirir, evlerin mahremiyetlerini gizleyen zarif panjurlar, saçaklı ipek perdeler gibi, göz kapaklarını indirir; ruhlarını, gönüllerini örtüverirlerdi.

Bu doğuştan verilmiş bir özellikti. Onlara has... Sesleri, gözleri gibi.

İşte Refia Sultan, kamera ardındaki Vasilaki'nin, kendisini gözlerinden yakalamaya çalıştığını sezmiş de gözlerini kapayıvermişti. Resmi yeniden, yeniden almak gerekmişti.

Tünel meydanına bakan 'Kargopulo Fotoğrafhanesi' kimleri ağırlamamıştı ki!

Şehzadeler, sultanlar, paşalar, beyler, sefirler, sefireler... Külhanbeyleri... Bıçkınlar... Pera'dan yosmalar.

Kameranın arkasında gözler onu görmezken, o, gözlerin sırrını araştırır, ta derinlerde neler neler okurdu. Öyle sözlerdi ki bu sözler... Söylenmişliği kat'î, hiç söylenmemiş gibi inkârı mümkün sözler...

Önceleri gözlerin alfabetini çözememişti.

Ta ki Rum güzeli Sofi Hanım'ın o sözüne kadar.

Bu kadın, güzelliğiyle tüm İstanbul'a nam salmıştı. Şirket-i Hayriye vapuru, evinin yanındaki iskeleye yanaşınca insanlar belki pencerede görürüz diye o tarafa yığılır, neredeyse gemiyi

yan yatıracak hale getirirlerdi. İşte bu kadına sormuştu Kargopulo.

“Tanrı aşkına söyleyiniz, çok merak ediyorum ve sizin sadık bir kadın olduğunuzu da biliyorum. Lütfen bağışlayın madam, o çirkin adamla nasıl?..”

Sofi Hanım gülerek:

“Bütün gözler sorarlar bunu benden” demişti. “Onun gözlerinde güzelliğimi okurum. Daha ne ister ki bir kadın? O da güzel olsa belki de benim güzelliğimi görmezdi gözleri... Ve bana da soğuk aynalarda seyretmek düşerdi kendimi...”

İşte adını koyamadığı o şeye, o gün ad koymuştu Kargopulo.

Gözlerin söylediği sözler...

YAS VE CÜLUS

Refia Sultan'ın sarayında uzun yıllardır sessiz, soğuk ama her an hükümdarını bekler gibi hazır hünkâr dairesi, o gün Sultan Hamit'i ağırlayacaktı.

Çini sobalar yakılmış, gümüş mangallar korlarla doldurulup odalara, sofalara konmuştu.

Dışarıda ılık bir ilkyaz havası vardı, fakat evlerin içi hâlâ soğuktu.

Refia Sultan, odasında titizleniyor, sık sık “Hazırlıklar ne durumda?” diye bilgi istiyordu.

Odasının kapısı açıldı. İçeriye, Hazinedar Avazdil Hanım girdi.

Bütün hazırlıkların tamamladığını söylemeye gelmişti.

Babası Sultan Mecit'ten sonra bir kerecik de amcası Sultan Aziz, hünkâr dairesini şereflendirmiş, ondan sonraki padişah, canı gibi sevdiği biraderi Murat ise üç ay gibi kısacık bir saltanat döneminde canının derdine düşmüştü.

“Zavallı biraderim!” diye iç geçirdi Refia. İnsanın aklına gelmeyen başına geliyordu.

Oysa ne kadar kesindi taht-ı baht edeceği.

Veliaht kardeşi kendisini ziyarete geldiğinde onuruna, sarayını fanuslarla donatır, Güllü Agop'u çağırır, saz, cümbüş, eğlence yapardı.

Çamlıca'daki köşk ne güzel günlere sahne olmuştu. Murat Efendi, Hamit Efendi, Reşat Efendi diğer biraderleri bu nazik, zeki, mültefit hemşirelerine misafir olmaktan mutlu, beraberce piyano çalarlardı.

Biraderleri de başkaları gibi tuşlarda dolaşan parmaklarını çok ahenkli bulur, "Tüm bedeninizle çalıyorsunuz sanki!" derlerdi.

Nazar mı değmişti ne?

Yas ve cülus, yas ve cülus...

Asılsız jurnaller... Söylenmiş, söylenmemiş sözler.

En son Kleanti Skalyeri'nin, şeytanın aklına gelmeyen yollardan Çırağan'a girip, Murat'ı yeniden tahta oturtmak emeli olduğunun anlaşılması bütün yolları tıkamış, iki kardeş artık görüşemez olmuşlardı.

O günden sonra padişah kardeşlerinin vehmi de tedbiri de artmış, artmıştı.

Aklından bir şeyleri kovalamak ister gibi gözlerini kapayıp, başını iki yana salladı. Hayır, hatıralar onu bırakmıyor, dalga dalga geliyorlardı.

Salonunun deniz üstü köşelerinden birinde güvez rengi bir kanepede oturmuş, kucağında bir defter, kılıç töreni için yap-tıracağı elbisenin taslağını çiziyordu.

Kalemi kâğıtta, gözleri Boğaz'da avare avare dolaşıyordu.

Amcasının gölgesinde nasıl taht-ı baht edecekti biraderi?!

Nasıl!

Fakat Osmanoğulları'nda bu hep böyle olmamış mıydı?

Dedesi Sultan Mahmut, Çamlıca'da vefat ettiği Esmâ Sultan sarayından cenaze töreni için sessizce Haydarpaşa'ya indirilip,

bir saltanat kayığıyla Topkapı'ya götürülürken, babası Mecit de başka bir saltanat kayığıyla cülus topları eşliğinde Beşiktaş'a geçip tahta oturmamış mıydı?

Onların kaderiydi bu...

Cevri Kalfa, dedesi Sultan Mahmut'u katletmeye gelen adamların gözlerine kül serpmese belki de ne babası, ne amcası, ne kendisi varolacaklardı...

Şaşıyordu kendine. İçinde bir sesin olduğunu zannederdi. Fakat şimdi ikinci, gizli muhalif bir sesin daha olduğunu biliyordu.

Bazen kendini samimiyetsiz hissettiren bu ses, ağlarken samimi olup olmadığını soruyordu. Veya gülerken hakikaten neşeli olup olmadığını.

Birincisi, amcası Aziz'e ağlarken, ikinci muhalif ses diyordu ki:

“Taht zaten Mecidilere aitti ve sahibine geri döndü.”

Kendince mutlak olan bir şey vardı ki amcasının katlinde ya da vefatında Sultan Murat'ın parmağının olmadığı idi bu.

Peki ya sebep olmuştusa?

“Asla, asla olamaz!” dedi. “Bizim kaderimiz bu: Yas ve cülus.”

Ne olursa olsun! Elbise diktirmeyi içi kaldırmıyordu işte.

İyi de Valide Sultan ne derdi sonra!

Cuma günü Terzi Madam Varvariçe ile randevusu vardı. Evet, kılıç töreni için hazırlanacaktı.

“Fakat sade bir elbise olmalı!” dedi.

Gerçi ne giyse yakıştıyordu. Arkadaşları, terzileri hep böyle söylerlerdi.

Beyoğlu'nda alışveriş ettiği mağazanın sahibi Madam Marie bir ziyaretinde bunları dile getirmek istemiş, “şirin, cazibeli,

yakışıklı” demek isterken, “güzel ziyafet” deyivermiş, gülümsetmişti Refia’yı.

Kadıncağız bu nazik gülümsemeyi medh ü senasına karşılık saymış, fakat nedense içine kurt düşmüş, “güzel ziyafet” dediğini anlayınca da mektup yazıp özür dilemişti.

“Efendim, Sultanım!

Dil bilmediğimden böyle bir kusur, yanlış ettim.

Bu lakırdıları söylediğim için siz kim bilir ne kadar güleceksiniz.

Gülerseniz hakkınız vardır, hem de çok hakkınız vardır, bir dahaki gelişimde bana tercüman veresiniz efendim!” diye yazmış, tekrar tekrar özür dilemiş, “Havalar gayet güzel, inşallah cuma günü Beyoğlu tarafını teşrif eder, cümlemizi, kederli Beyoğlu’nu mesrur edersiniz” diye ilave etmeyi de ihmal etmemiş, “Emir, ol babda efendimizindir” demişti.

Bir şeyler karalamaya çalışıyordu ki bir kayığın hızla sarayına doğru geldiğini gördü.

Üç çifteli sandal, rıhtıma yanaştı. Bir adam rıhtıma atladı.

Refia Sultan merak edip merdiven başından aşağı seslendi:

“Serniyaz... Gelen kimmiş, ne istiyormuş?”

Cevabı Başağa verdi:

“Saraydan! Valide Sultanın, ‘Rica ederim, Sultanefendi hemen gelsin!’ dediğini, sizi saraya çağırıldığını söyledi.”

“Tezkiresiz?!”

“Evet efendimiz. Yalnız Baltalimanı’na, Fatma Sultan’a da gideceğini söyledi.”

Refia Sultan:

“Araba hazırlansın!” dedi. “Yok yok... Kayık daha çabuk çıkar. Kayık çıkarın...”

Birkaç dakika sonra her zamanki gibi sarayın deniz kapısından rıhtıma kadar güvez rengi kadife yolluk yayılmış, sultanın beş çiftesi açılmaya hazır, kendisine eşlik edecek olan Başağa, dümenci, kürekçiler yerlerini almış, Refia Sultan'ı bekliyorlardı.

Serhademe Hafız Efendi, rıhtıma kadar eşlik edip temenna ile uğurladı Sultanefendi'yi.

Refia saraya gittiğinde bir şeylerin iyice karman çorman olduğunu, usul teşrifat olmayışından anladı.

Harem-i Hümayun'un sofasından merdivenlere doğru ilerlerken, Şevkefza Valide Sultan'ın mabeyne doğru bağırdığını duydu:

“Nuri Paşa denen şımarık herif de kimmiş? Kendini ne sanıyor, kimden izin aldı da fodlayı* kaldırdı?”

Merdivenlerden çıkan Refia:

“Beni emretmişsiniz, validem” dedi.

“Geliniz rica ederim, işler iyice karıştı. Nuri Paşa -Fatma Sultan'ın zevcini kastediyordu- tasarruf olsun diye fodla pişirilmesini yasaklamış. Fodla çıkmayınca yaşlı kalfalardan biri ‘Bitti mi Âl-i Osman?’ diye bayılmış. Ovuşturmuşlar, nane ruhu koklatmışlar, ayıltamamışlar. Beni çağırdılar. Gittiğimde hâlâ kendine gelmemişti.”

Refia, “Beni bunun için çağırılmış olamaz!” diye düşünürken:

Valide Sultan:

“Sanki az derdimiz varmış gibi!” diyerek Sultan Murat'ın dairesine doğru yöneldi.

“Geliniz rica ederim, -sesini alçaltıp- Padişah pek fena... Sizi çok sever... Belki siz sakinleştirebilirsiniz...”

* Fodla: Pide

Sultan Murat, Refia'yı görünce:

“İstemem. Kan istemem. Taht istemem! Hemşirem, siz de söyleyin, siz gidip söyleyin... İstemiyor deyin.” Refia'nın ellerini tutarak: “Kan da istemiyorum padişahlık da!” diye çılgık atmaya başladı.

Murat'ın kalfalarından Dürriniyap, fısıltıyla:

“Şevkefza Kadınefendi, kendine gelsin diye efendimize vurdu” dedi.

Kalfanın, “Valide Sultan” demeyişi Refia'nın dikkatini çekmişti.

“Zavallı biraderim!” diye iç geçirdi.

Şeyh Sadi'den bir söz hatırladı:

“Akıbeti iyi olan dilenci, sonu kötü olan sultandan daha şanslıdır.”